

Kanıtla Dayalı Klinik Başvuru Kitabı DEHB

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Doç. Dr. İsmail AKALTUN

Doç. Dr. İsmail AKALTUN

KANITA DAYALI KLİNİK BAŞVURU KİTABI DEHB
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

ISBN 978-625-8656-40-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı zamanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Bu Kitabı Nasıl Okuyacaksınız?

- Kılavuzlar, uluslararası uzlaşI metinleri ve sistematik derlemelere dayanan öneriler özellikle tanı, tedavi, güvenlik ve izlem başlıklarında önceliklidir.
- Bazı bölümlerdeki klinik örnekler ve pratik yorumlar, kanıtı günlük uygulamaya tercüme eden klinisyen sentezidir; bunlar kılavuzların yerine geçmez.
- Metaforlar, ailelerin ve klinisyenlerin karmaşık süreçleri daha kolay kavraması için kullanılmıştır; açıklayıcıdır, tanı koydurucusu değildir.
- İlaç, doz, titrasyon ve kesme bilgileri eğitim amaçlıdır; her karar çocuğun yaşı, eşlik eden durumları, büyüme-gelişme özellikleri ve hekim değerlendirmesiyle bireyselleştirilmelidir.

ÖN SÖZ

KAPSAM, METODOLOJİ VE BİLİMSEL ÇERÇEVE

Bu kitap, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) alanındaki güncel uluslararası kılavuzlar, sistematik derlemeler ve meta-analizlerden derlenen kanıt dayalı bir klinik başvuru kaynağı olarak tasarlanmıştır. Metin, ailelerin günlük yaşamda ihtiyaç duyduğu açıklığı korurken, klinisyen ve eğitimcilerin yararlanabileceği bilimsel doğruluğu ve uygulama çerçevesini de aynı omurgada sunmayı hedefler.

Kanıt Tabanı ve Kaynak Kriterleri

Çalışmada birincil kaynak olarak Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) DSM-5-TR tanı ölçütleri (2022), Amerikan Pediatri Akademisi (AAP) DEHB klinik uygulama kılavuzu (2019), İngiltere Ulusal Sağlık ve Klinik Mükemmellik Enstitüsü (NICE) önerileri (2018; son gözden geçirme 2025) ve Dünya Sağlık Örgütü ICD-11 sınıflandırması (2022) esas alınmıştır. Nörobiyoloji, etiyoloji, epidemiyoloji ve tedavi bölümlerinde Faraone ve ark. (2021), Barkley (2015, 2020), Hinshaw ve ark. (2022), Polanczyk ve ark. (2015) ile ENIGMA konsorsiyumu bulguları dahil olmak üzere PubMed ve Cochrane veri tabanlarında dizinlenmiş hakemli yayınlar kaynak olarak kullanılmıştır. Türkiye'ye özgü bölümlerde yerli popülasyona ait standart ölçek geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına ve ulusal epidemiyolojik verilere atıfta bulunulmuştur.

Klinik Örneklerin Niteliği

Metindeki klinik örnekler ("Eren", "Can ve Murat Bey", "Mert" ve diğer olgular), yıllar içinde biriktirilen klinik gözlemlerden sentezlenen bileşik klinik örneklerdir; herhangi bir gerçek bireyi temsil etmemekte ve bireysel kimlik bilgisi içermemektedir. Bu uygulama, klinik eğitim literatüründe geçerli bir yöntem olarak kabul görmekte olup APA yayım kılavuzu (2020) çerçevesinde etik gerekliliklerle uyumludur.

Atıf Sistemi

Kitap boyunca APA 7. baskı atıf standardı esas alınmıştır. Metin içi atıflar yazar soyadı ve yıl formatında verilmiş (ör. Barkley, 2020); kaynakça ise alfabetik sıra, tutarlı noktalama ve mümkün olan yerlerde DOI/URL bilgisiyle standartlaştırılmıştır.

Kanıtın Dili Nasıl Okunmalı?

Bu kitapta kılavuz önerileri, sistematik derleme/meta-analiz bulguları, klinik sentezler ve aileye yönelik öğretici metaforlar aynı amaç için bir araya getirilmiştir; ancak aynı kanıt ağırlığını taşımaz. Doğrudan kılavuz ve derleme temelli ifadeler, karar omurgasını temsil eder. Klinik örnekler ve metaforlar ise bu omurgayı gündelik yaşama çeviren açıklayıcı araçlardır. Bu ayrımı görünür tutmak, hem aile okuru hem de klinisyen için metni daha doğru okumayı sağlar.

Hızlı okuma anahtarı: 'Kılavuz/uygulama önerisi' ibaresi güçlü karar omurgasını; 'kanıt orta düzeyde' ifadesi umut verici ama bağlama duyarlı alanları; 'klinik sentez' veya 'aileye çeviri' notları ise hekimin değerlendirmesini ve günlük yaşam uyarlamasını temsil eder. Böylece okur, önerinin hem yönünü hem de ağırlığını aynı anda görebilir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iv

1. BÖLÜM

DEHB'Yİ YENİDEN TANIMLAMAK

“Ne Zaman Anlayacaksınız?”	1
DEHB Nedir — Ve Neden Bu Kadar Yanlış Anlaşılır?.....	2
Bilgi ile Performans: En Sık Yanlış Anlaşılan Nokta.....	2
DSM-5-TR Tanı Kriterleri: Klinik Çerçeve.....	3
Yürütücü İşlevler: Günlük Yaşamın Görünmez Yöneticileri.....	4
Duygu Düzenleme: En Çok Gözden Kaçan Alan	5
Kız Çocuklarında Maskelenen Tablo.....	6
Günlük Yaşamda Sık Görülen Üç Yorum Tuzağı.....	6

2. BÖLÜM

EREN'İN GÜNÜ

Bölüm 1'den Bölüm 2'ye: Teoriden Sahneye.....	8
Vaka: Eren'in Bir Günü	9
Vaka Analizi: 7 Alanda Klinik Okuma	11
DEHB Belirti Üçgeni: Her Çocukta Aynı Görünmez.....	12
Eren'in Gününden Dört Temel Çıkarım	13

3. BÖLÜM

DEHB TANISI NASIL KONUR?

Bölüm 2'den Bölüm 3'e: Tanınan Tabloyu Adlandırmak.....	15
Neden Tek Bir Test Yeterli Değildir?.....	16
Klinik Değerlendirme Nasıl Yürür?	16
Öğretmen Formu: Şikâyet Değil, Klinik Veri	17
Türkiye Pratiğinde Kullanılan Temel Ölçekler	18
Turgay DEHB Ölçeği.....	18
SNAP-IV	18
Connors Derecelendirme Ölçekleri	18
Vanderbilt DEHB Değerlendirme Ölçekleri.....	18
WISC-V (Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği — 5. Sürüm).....	19
MOXO ve Bilgisayarlı Dikkat Testleri	19
Vaka: Mert — Ortama Göre Değişen Tablo.....	20
Ayırıcı Tanı: Benzer Görünen Her Şey DEHB Değildir.....	20
Değerlendirmeye Gitmeden Önce: Aile Rehberi.....	21

4. BÖLÜM

DEHB'NİN NEDENLERİ: GENETİK BİR MİRAS MI, ÇEVRESEL BİR YÜK MÜ?

Bölüm 3'ten Bölüm 4'e: Tanıdan Anlama.....	23
“Neden Benim Çocuğum?”.....	24
Genetik Piyango: Boy Uzunluğu Kadar Kalıtsal	24
Beynin Kimyasal Trafığı: Dopamin ve Noradrenalin.....	25
Dopamin: Ödül ve Motivasyonun Yakıtı.....	25
Noradrenalin: Dikkat Sisteminin Fren Pedalı	25
Genetik Kökler ve Çevresel Yağmur	26
Epigenetik: Genlerin Işık Düğmesi.....	26
Vaka: Can ve Murat Bey — Kuşaktan Kuşağa Geçen Tablo	27
Yıkılan Efsaneler: Şeker, Ekran ve Kötü Ebeveynlik.....	28
Suçluluktan İşlevselliğe: Psikososyal Müdahale	29

5. BÖLÜM

DEHB'Lİ ÇOCUKLARIN BEYİNİ: NORMAL ÇOCUKLARDAN FARKLI MI?

Bölüm 4'ten Bölüm 5'e: Nedenlerden Beyin Mimarisine.....	30
“Bilerek mi Yapıyor?”	31
Bir Şehrin Trafik Ağrı: DEHB'li Beyin Nasıl Çalışır?.....	31
Hangi Ağlarda Ne Tür Farklılıklar Görülür?	32
Nöroplastisite: Beyin Esnektir, Değişebilir.....	33
Mikro-Vaka: İki Kardeş, İki Farklı Yüz.....	34
“MR Çektirsek Anlaşılmaz mı?”	34
İlaçlar ve Destekler Beyinde Neyi Değiştirir?.....	35

6. BÖLÜM

TEDAVİYİ ERTELEMEK, GÖRÜNMEZ ÇANTAYI DOLDURMAKTIR

Bölüm 5'ten Bölüm 6'ya: Beyin Esnektir — Ama Pencere Var	37
“Biraz Daha Bekleyelim” — Bu Cümlenin Arkasındaki Gerçek.....	38
Mutlak Tedavi Gerekli mi?	38
Çantaya Eklenen Taşlar: Altı Alan	39
Birikimin Özeti: Altı Alanda Ne Görülür?.....	41
“Büyüyünce Geçer” mi?.....	41
Ne Zaman Daha Aktif Tedavi Düşünmeli?	42
Tedavi Kararında Risk-Yarar Dengesi.....	42
Tedavi Neyi Değiştirir?	42

Vaka: Arda — “Bekledik, Pişman Olduk”	43
Aile İçin Karar Basamağı.....	43
Bölüm 6’dan Bölüm 7’ye: Çantayı Boşaltmanın İlk Adımı	44

7. BÖLÜM

DİKKAT SÜRDÜRME, DALGINLIK VE ZİHNİN KAYMASI

DEHB’de Dikkat Sorunu Tam Olarak Nedir?.....	45
Neden Filtre Eksikliği?.....	46
Beynin 5 Dikkat Sistemi: Hangi Dişli Aksıyor?.....	47
Normal Dalgınlık mı, Klinik Güçlük mü?	48
Vaka: Ayşe — “Bakıyor Ama Yapamıyor”	48
Filtreyi Dışarıdan Kurmak: Dört Müdahale	48
Müdahale A — Sıfır Uyarıcı Masası.....	49
Müdahale B — Görsel Zamanlayıcı	49
Müdahale C — Mikro-Adımlar Tekniği.....	49
Müdahale D — Dil Değişikliği	50
Dikkati Güçlendiren 4 Aktivite	50

8. BÖLÜM

UNUTKANLIK, EŞYA KAYBETME VE AKLINDA TUTAMAMA

Bölüm 7’den Bölüm 8’e: Filtreden Sonra Zincir	51
Garsonun Küçük Tepsisi: Çalışma Belleği Neden Taşar?.....	52
Geçmiş Değil, Geleceği Unutmak: Prospektif Bellek	52
Her Unutkanlık DEHB midir?.....	53
Vaka: Arda — “Hep Bir Şey Eksik”	54
Arda’nın Örüntüsünü Klinik Okumak	54
Tepsiye Sıgdırmak Değil, Tepsinin Dışına Taşımak.....	55
Müdahale 1 — Sabah Kontrol Kartı: Görünür Bellek	55
Müdahale 2 — Çanta Kapatma Ritüeli: Son Halka.....	55
Müdahale 3 — İstasyon Kuralı: Eve Giriş Kör Noktasını Çözmek	56
Müdahale 4 — Kancalama Tekniği: Zayıf Zinciri Güçlüye Bağlamak	56
Müdahale 5 — Performans Noktasında Uyarı: Hatırlatıcı Nerede Olursa İşe Yarar.....	57
Okulda Unutkanlığı Desteklemek: Öğretmenle Köprü.....	58
Başarıyı Görünür Kılmak: Zincirin Tamamlandığını Hissettirmek.....	58

9. BÖLÜM

DAĞINIKLIK VE ORGANİZASYON SORUNLARI

Bölüm 8'den Bölüm 9'a: Tepsi Küçük, Şef de Yok	60
Dağınıklık mı, Şefsiz Orkestra mı?	61
Gözden Iraksa Zihinden de Irak: Eşyalar Neden Yüzeylerde Kalır?	62
Vaka: Selin — “Her Şey Ortada Ama Hiçbir Şey Hazır Değil”	62
Şefe Baton Vermek: Beş Psikososyal Müdahale	63
Müdahale 1 — Şeffaf Kutular: Nesne Sürekliliğini Onarmak.....	63
Müdahale 2 — 3 Kategori Kuralı: “Odanı Topla” Felcini Önlemek.....	64
Müdahale 3 — Beden İkizliği: Başlatma Motorunu Ateşlemek	64
Müdahale 4 — Mekik Dosya: Evrak Siyah Deliğini Kapatmak.....	65
Müdahale 5 — Akşam Kapanış Rutini: Sabah Panikini Önce Akşam Kurmak.....	65
Beş Müdahalenin Özeti: Şefe Baton.....	66
Okulda Organizasyonu Desteklemek: Öğretmenle Köprü	66
Dilden Sisteme: Suçlamayı Bırakmak	67

10. BÖLÜM

ÖDEVİ BAŞLATAMAMA, ERTELEME VE BİTİREMEME

Bölüm 9'dan Bölüm 10'a: Şef Podyumda Ama Bisiklet Bozuk.....	68
Başlatmak, Sürdürmek, Tamamlamak — Üç Farklı Beceri	68
Neden Oyun 3 Saat, Ödev 5 Dakika?.....	69
Her Ödev Güçlüğü DEHB midir?	71
Vaka: Mert — “Ödev Masası Her Akşam Aynı Yere Takılıyor”	71
Aktivasyon Eşiğini Düşürmek: Altı Müdahale.....	72
Müdahale 1 — 5 Dakika Kuralı ve Mikro-Başlangıç.....	72
Müdahale 2 — Geçiş Köprüsü: Ekrandan Ödeve	72
Müdahale 3 — Beden İkizliği	73
Müdahale 4 — Görsel Zamanlayıcı.....	73
Müdahale 5 — Duygu Dili: “Yapamam” Anında	73
Müdahale 6 — Kapanış Rutini.....	73

11. BÖLÜM

YARIM BIRAKMA VE TAKİP SORUNLARI

Bölüm 10'dan Bölüm 11'e: Pedal Döndü, Ama Hedef Kayboldu	75
Başlamak, Sürdürmek, Tamamlamak — Üç Farklı Yürütücü İşlev Halkası	76
Sürdürme Güçlüğü: Ana Hedef Neden Kaybolur?	76
Her Yarım Bırakma DEHB midir?	77
Vaka: Elif — “Her Şey Var Ama Hiçbir Şey Bitmedi”	78

Zinciri Onarmak: Beş Müdahale.....	79
Müdahale 1 — Görünür Adım Kartı: Halka 2 için.....	79
Müdahale 2 — Fikir Otoparkı: Sürdürme İçin.....	79
Müdahale 3 — Hedef Fotoğrafı: Bitiş Halkasını Kilitlemek.....	79
Müdahale 4 — Kapanış Rutini: Halka 3 için.....	80
Müdahale 5 — Kısa Görev Blokları: Her İki Halka İçin.....	80
Hangi Halkada Kopuyor? Üç Örüntü, Üç Müdahale.....	80
Dilden Sisteme.....	81

12. BÖLÜM

HAREKETLİLİK, İÇ HUZURSUZLUK VE YERİNDE DURAMAMA

Bölüm 11'den Bölüm 12'ye: Zincir Tamamlandı — Ama Beden Duramıyor.....	82
Masadaki Kıvrıdanma Neden Dikkatin Dağılması Değildir?.....	83
Her Hareketlilik DEHB midir?.....	84
Vaka: Kerem — “Vücudu Hiç Durmuyor”.....	84
Dinamoyu Yönetmek: Altı Müdahale.....	85
Müdahale 1 — Fidget Araçları: Dinamoyu Sessizleştirmek.....	85
Müdahale 2 — Aktif Oturma: Beden Hareket Ederken Zihin Çalışır.....	85
Müdahale 3 — Ağır İş Molaları: Sistemi Topraklamak.....	86
Müdahale 4 — Kısa Görev Blokları: Yapılandırılmış Dinamo Molası.....	87
Müdahale 5 — Yavaşlayan Akış: Gece Rutinini Aşamalı Kurmak.....	87
Müdahale 6 — Sınıfta Motor Düzenleme: Öğretmenle İş Birliği.....	88

13. BÖLÜM

ÇABUK SİNİRLENME VE DUYGUSAL TAŞKINLIK

Bölüm 12'den Bölüm 13'e: Dinamonun Yanında Bir de Basınç Var.....	89
Küçük Bir Şeye Neden Bu Kadar Büyük Tepki? Çalkalanmış Gazoz Şişesi.....	90
Her Duygusal Taşkınlık DEHB midir?.....	91
Vaka: Zeynep — “Küçük Şeye Büyük Tepki”.....	91
Kriz Anında Beyin Nasihat Duyamaz: Amigdala Gaspı.....	92
Regülasyon Bulaşıcıdır: Birlikte Yatışma.....	92
Zeynep'e Uygulanan Beş Müdahale.....	93
Müdahale 1 — Erken İşaretleri Haritalamak: Patlama Öncesini Görmek.....	93
Müdahale 2 — Geçişleri Yumuşatmak: Ani Kapanış Yerine Köprü.....	94
Müdahale 3 — Kriz Anında: Sıfır Kelime, Sadece Güvenlik.....	94
Müdahale 4 — Onarım Becerisi: Fırtına Sonrasında.....	94
Müdahale 5 — Gün İçi Basıncı Azaltmak: Şişeyi Az Çalkalamak.....	95
Dilden Sisteme: Zeynep'in Gazoz Şişesini Onarmak.....	96

14. BÖLÜM

ÇOCUK VE ERGENLERDE ÖFKE PATLAMALARI

Bölüm 13'ten Bölüm 14'e: Zeynep'ten Berke	97
Öfke Patlaması Her Zaman DEHB Değildir	98
Zihnin Duygu Barajı	99
Vaka: Berk — "O An Kendimi Tutamadım"	100
BDT Çerçevesinde Berk ile Çalışmak	101
Berk'e Uygulanan Altı Müdahale	102
Müdahale 1 — Aile Dönüşümü: Disiplinden Baraj Mühendisliğine	102
Müdahale 2 — Erken İşaret Haritası: Çatlakları Önceden Görmek	102
Müdahale 3 — Geçiş Yapılandırması: Baraj Duvarına Gülle Atmamak	103
Müdahale 4 — Kriz Anında Ebeveyn Protokolü	103
Müdahale 5 — Onarım Becerisi: Barajı Yeniden İnşa Etmek	104
Müdahale 6 — Gün İçi Su Basıncını Azaltmak	104

15. BÖLÜM

EKRAN, OYUN VE DİJİTAL GEÇİŞ ÇATIŞMALARI

Bölüm 14'ten Bölüm 15'e: Barajdan Jakuziye	105
"Oyundan Kalkamıyor Ama Ödeve Oturamıyor" — Bu Çelişkinin Cevabı	106
Sıcak Jakuzi ve Buzlu Havuz: "Kapat Şunu!" Anının Nörolojisi	106
Her Çok Kullanan Çocuk Bağımlı mı?	107
Vaka: Aras — "Kapatacağımı Biliyorum Ama Tam O Anda Olmuyor"	108
Köprüyü İnşa Etmek: Dokuz Müdahale	108
Müdahale 1 — Aile Medya Planı: Kurallar Kriz Anında Değil, Sakin Zamanda	109
Müdahale 2 — 15-10-5-1 Kuralı: Jakuziden Kademeli Çıkış	109
Müdahale 3 — Geçiş Köprüsü: Boşluğa Düşmeyi Önlemek	109
Müdahale 4 — Dopamin Menüsü: Alternatif Regülasyon	110
Müdahale 5 — Uyku Hijyeni: Dijital Tampon Bölge	110
Müdahale 6 — Zaman Görünür Kılmak: Jakuzi İçinde Saat Yok	111
Müdahale 7 — Okul Günü ve Hafta Sonu Planlarını Ayırmak	111
Müdahale 8 — Kısa ve Nötr Komutlar: Jakuzi'yi Bağırmeden Kapatmak	111
Müdahale 9 — Dijital Uygulamalara Gerçekçi Beklenti	112
Ne İşe Yarar — Ve Neden	112

16. BÖLÜM

SOSYAL İLİŞKİLER VE ÖZGÜVEN

Bölüm 15'ten Bölüm 16'ya: Jakuziden Dışarıya Çıkınca	114
Vaka: Duru — "Beni Kimse Sevmiyor"	117

Sosyal Zorlanma Her Zaman DEHB midir?.....	117
Duru'ya Uygulanan Beş Müdahale	118
Müdahale 1 — Sosyal Otopsi: Genellemeyi Kılmak	118
Müdahale 2 — Büyüteci Küçültmek: Bilişsel Esneklik.....	118
Müdahale 3 — 2 Saniye Kuralı: Telsizin Dinleme Moduna Geçmesi.....	119
Müdahale 4 — Onarım Dili: Tamir Cümleleri	119
Müdahale 5 — Özgüven İnşası: Gerçek Yeterlilik Deneyimleri.....	120
Beş Müdahalenin Özeti	120

17. BÖLÜM

OKUL HAYATI VE KOPAN TESLİM ZİNCİRİ

Bölüm 16'dan Bölüm 17'ye: Sosyal Alandan Okula.....	122
Okul Neden Bu Kadar Kritik Bir Alan?.....	123
Ekran ve Uyku: Okul Gününü Ağırlaştırılan Görünmez Çarpan	123
Teslim Zinciri: Fabrika Sağlam, Kargo Yolda Kopuyor	124
Vaka: Bora — “Ödevi Yapmış ama Teslim Etmemiş”	125
Okul Güçlüğü Hangi Durumlarla Karışabilir?	125
Görünmez Tehlike: Okul Reddi Döngüsü	126
Bora ve Ailesine Uygulanan Sekiz Müdahale	126
Müdahale 1 — Öğretmenle İletişimi Şikâyet Değil Hedef Odaklı Kılmak.....	126
Müdahale 2 — Teslim Zincirini Görünür Hale Getirmek.....	127
Müdahale 3 — Sınıf İçi Küçük Düzenlemeler	127
Müdahale 4 — Sınav ve Değerlendirmede Makul Uyarlamalar.....	127
Müdahale 5 — Ekran-Uyku-Ödev Üçgenini Birlikte Düzenlemek	128
Müdahale 6 — BEP ve Kaynaştırma Başvuru Eşliğini Netleştirmek.....	128
Müdahale 7 — Zedelenen Okul Kimliğini Onarmak.....	128
Müdahale 8 — Haftalık 10 Dakikalık Okul Gözden Geçirme	129
Bölüm 17'den Bölüm 18'e: Okuldan Ergene.....	129

18. BÖLÜM

ERGENLİKTE DEHB: DONAN İŞLETİM SİSTEMİ

Ergenlikte DEHB = Donan İşletim Sistemi	131
Neden ‘Her Şeyi Biliyor da Başlayamıyor’?.....	132
Nörobiyolojik Temel: Sinaptik Gerçek.....	133
Vaka: Emir'in Kilitlenen Lise Günü	134
Ergenlikte DEHB Hangi Durumlarla Karışabilir?	134
Emir'e Uygulanan Psikososyal Müdahaleler	135
Müdahale 1 — Başlatma Motoru: 5 Dakika Kuralı + Pomodoro	135
Müdahale 2 — Uzun Vadeli Projeleri Parçalamak: Zaman Körlüğüne Panzehir	136

Müdahale 3 — Akşam Kapanış Rutini ve Dijital Checklist	136
Müdahale 4 — Öz-Savunma (Self-Advocacy) Eğitimi	137
Müdahale 5 — Gece Döngüsünü Kırmak: Uyku ve Dopamin	137
Dilden Sisteme: Aile Dilini Değiştirmek	138

19. BÖLÜM

EŞLİK EDEN SORUNLAR

Bölüm 18'den Bölüm 19'a: Donan Sistemin Altındaki İkinci Kat	139
İlk Rahatlamadan İkinci Değerlendirmeye: Neden Tek Tanı Yetmez?	140
Sorun Sadece Odaklanamamak Değil: Sisli Gözlük ve Ağırılık Yeleği	140
Vaka: Alp'in Katmanlaşan ve Kilitlenen Hayatı	142
DEHB'ye En Sık Eşlik Eden 8 Ağırılık Yeleği	143
Her Yeleği Tanımak: Klinik Ayırıcı Tanı Rehberi	143
Psikososyal Müdahaleler: Sırtındaki Yelekleri Nasıl Hafifleteceğiz?	146
Müdahale 1 — Hiyerarşik Önceliklendirme: Önce Güvenlik, Sonra Uyku	146
Müdahale 2 — Kaygı ve Depresyon İçin: BDT ve Davranışsal Aktivasyon	147
Müdahale 3 — Öğrenme Güçlüğü İçin: Sistemi Çocuğa Uydurmak	147
Müdahale 4 — Uyku Hijyeni: Biyolojik Ritmi Korumak	148
Dilden Sisteme: Suçlayan Dilden İşlevsel Dile	148
Bölüm Sonu: Aile İçin Beş Somut Adım	149

20. BÖLÜM

AİLE YORGUNLUĞU VE KARDEŞ İLİŞKİLERİ

Bölüm 19'dan Bölüm 20'ye: Çocuğun Yükü Evin Yüküne Dönüşünce	151
Evin Duygusal Jeneratörü ve Kaçak Yapan Priz	151
Sayısal Gerçek: Bu Tablo Ne Kadar Yaygın?	153
Vaka: Deniz'in Çöken Duygusal Jeneratörü	153
Evliliğe Binen Görünmez Yük: Kutuplaşma ve Suçlama Sarmalı	154
Kardeşin Görünmez Yükü: İki Patolojik Rol ve Klinik Ayırıcımları	155
Psikososyal Müdahaleler: Jeneratörü Soğutmak ve Işıkları Tüm Odalara Dağıtmak	156
Müdahale 1 — Evlilik Cephesini Birleştirmek: Ortak Ebeveyn Dili	156
Müdahale 2 — Adalet ile Eşitlik Arasındaki Farkı Öğretmek	157
Müdahale 3 — Kardeşi 'Ebeveyn' Rolünden Kurtarmak	157
Müdahale 4 — Kardeşe 'Bölünmez ve Kesintisiz' Zaman: Sönük Lambayı Yakmak	157
Müdahale 5 — Ebeveynin Mola Hakkını Meşrulaştırmak: Oksijen Maskesi Kuralı	158
Müdahale 6 — Ebeveyn Tükenmişliği İçin Profesyonel Destek Almak	158

Dilden Sisteme: Suçlamadan İşleve.....	159
Bölüm Sonu: Aile İçin Altı Somut Adım.....	160

21. BÖLÜM

KIZLARDA DEHB

Bölüm 20'den Bölüm 21'e: Aynı Fırtına, Farklı Bir Ses Tonu.....	162
Yanılıcı Maske: Zarif Kuğu ve Su Altındaki Çırpınış	162
Maskeleye (Camouflaging): Görünmez Olmanın Bedeli.....	163
İçe Dönük Hiperaktivite ve Akşam Çöküşü	164
Vaka: İpek'in Düşen Maskesi	165
Ergenlik ve Hormonların Yıkıcı Etkisi: Östrojen ve Dopamin Dansı.....	165
Kızlarda DEHB Hangi Etiketlerle Karışır? Klinik Ayırım Rehberi.....	167
Psikososyal Müdahaleler: Kuğunun Ayaklarını Dinlendirmek	167
Müdahale 1 — Psikoeğitim: Utanç Yükünü Kaldırmak.....	168
Müdahale 2 — BDT: Mükemmeliyetçilikle Barışmak.....	168
Müdahale 3 — Enerji Yönetimi: Akşam Toparlanma Alanı.....	168
Müdahale 4 — Okul İş Birliği: Sessizliği 'Sorunsuzluk' Sanmamak	169
Müdahale 5 — Hormonal Farkındalık ve Öz-Şefkat	169
Dilden Sisteme: Görünmez Yükü Adlandırmak	170
Bölüm Sonu: Aile İçin Beş Somut Adım	170

22. BÖLÜM

YETİŞKİNLİKTE DEHB

Klinik Çerçeve: DSM-5-TR, Geriye Dönük Kanıt ve Değerlendirme Araçları	172
Bölüm 21'den Bölüm 22'ye: Aynı Beyin, Yirmi Yıl Sonra	174
Görünmez Kaos: Açık Denizde Pusulasız Kaptan Metaforu.....	174
Yetişkinlikte DEHB Belirtileri Nasıl Değişir?.....	176
İlişkileri Yıkan Gizli Silah: RSD (Reddedilme Duyarlılığı).....	176
Neden Bu Kadar Geç Fark Ediliyor? Yanlış Tanılar ve Maskeleye	177
"DEHB Vergisi" — Finansal ve Kariyer Yükü.....	178
Bölüm Sonu: Yetişkinler İçin Eylem Adımları — DEHB Hack'leri.....	178

23. BÖLÜM

GÜNLÜK HAYATTA ARAÇLAR

Bölüm 22'den Bölüm 23'e: Pusuladan Sisteme	181
Giriş: Neden Söylemek Yetmiyor?.....	182

Merdiven mi, Rampa mı? Bir Metafor.....	182
Olgu Analizi: Ece'nin Başlatıp da Bitiremediği Gün.....	183
Klinik Okuma	184
Neden Sözlü Uyarılar Yetmez?	184
En Sık İşe Yarayan Beş Görünür Sistem	185
Araçları Çocukla Birlikte Tasarlamak.....	187
Yaş ve Gelişim Aşamasına Göre Araç Seçimi	187
Ailelerin En Sık Düştüğü Hatalar	188
Bölüm Sonu: Aile İçin Eylem Adımları.....	189

24. BÖLÜM

AİLE DİNAMİKLERİNE DÖNMEK: GÜVENLİ LİMAN OLMAK

Konumlandırma Notu	190
Bölüm 23'ten Bölüm 24'e: Araçtan Limana	190
Giriş: Yük Neden Bu Kadar Ağır?	191
İki Yorucu Uç Arasında: Orta Yolu Bulmak	191
Sistemin Özü: Güvenli Liman Olmak.....	192
Altı Altın Kural: Sadeleşmek ve Sürdürülebilir Olmak	192
Jeneratörü Korumak: Ebeveynin Kendine Bakışı	195
Bölüm Sonu: Aile İçin Eylem Adımları.....	196

25. BÖLÜM

DEHB Mİ, BAŞKA BİR ŞEY Mİ?

Bölüm 24'ten Bölüm 25'e: Limandan Haritaya.....	197
Aileye Kısa Özet: Bu Bölüm Nasıl Okunmalı?	197
Giriş: Neden Bu Kadar Sık Karışır?.....	198
Dört Eksenli Klinik Çerçeve	199
Semptom Düzeyinde Hızlı Yön Tayini	199
Cinsiyet Farklılıkları: Kız Çocuklarında Kaçırılan Tanı Sorunu.....	201
Kız çocuklarında DEHB neden gözden kaçır?	201
Değerlendirme Araçları: Klinik Kullanım İçin Standart Ölçekler	202
DEHB — Mani/Hipomani Hızlı Karşılaştırma Tablosu	206
Olgu Analizleri.....	219
Büyük Karşılaştırma Tablosu	220
Karar Ağacı ve Klinik Kontrol Listesi	222
Tedavi Önceliği İlkeleri.....	222
Aile Görüşmesine Hazırlık: Hedef Sorular	223

26. BÖLÜM

BÖLÜMÜN YAPISI

Bölüm 25'ten Bölüm 26'ya: Haritadan Tedaviye	225
İlaç Tedavisi.....	225
Aileye Kısa Çeviri: İlaç Kararı Neyi Değiştirir?.....	225
Giriş: İlaç Neden, Ne Zaman ve Kime Başlanır?	226
Kanıt Düzeyi ve Klinik Mantık.....	226
Türkiye'de Klinik Pratikte Kullanılan Temel Seçenekler	227
Karar Algoritması — 4 Adımlı Klinik Rehber	227
Yaş Gruplarına Göre İlk Basamak Tercih (NICE NG87 + AAP sentezi)	228
1. Metilfenidat — Stimulan Birinci Basamak	229
Metilfenidat Yan Etki Yönetim Tablosu (Detaylı)	231
2. Atomoksetin — Selektif Non-Stimulan.....	232
Atomoksetin Yan Etki Yönetim Tablosu (Detaylı)	233
3. Guanfasin — Alfa-2A Agonist Non-Stimulan	234
Guanfasin Yan Etki Yönetim Tablosu (Detaylı).....	235
4. Kombinasyon Tedavileri — Kanıt ve Pratik Rehber.....	236
5. Antipsikotikler — Yalnızca Adjuvan, Hiçbir Zaman Birinci Basamak Değil	237
6. Eşlik Eden Durumlarda Tedavi — Klinik Algoritma	237
7. Güvenlik Protokolü ve İzlem Çizelgesi.....	239
8. Türkiye'de Ruhsatsız — Uluslararası Seçenekler (Klinisyen Bilgi Notu)	240
9. Sık Sorulan Sorular	240
Sonuç ve Bölüm Sonu Eylem Planı	241
Kapanış: Bu Kitaptan Geriye Ne Kalsın?	241
KAYNAKÇA	243

1. BÖLÜM

DEHB'Yİ YENİDEN TANIMLAMAK

Bir irade meselesi değil, bir beyin mimarisidir

Bu bölümde ne bulacaksınız?

DEHB'nin gerçekte ne olduğunu ve neden bu kadar yanlış anlaşıldığını
Bilgi ile performans arasındaki kritik uçurumu — ailelerin en çok takıldığı noktayı
DSM-5-TR tanı kriterlerini ve sunuş biçimlerini, hem aile hem klinisyen perspektifinden
Yürütücü işlevlerin ve duygu düzenlemenin günlük yaşamdaki görünmez rolünü
Kız çocuklarında sessizce maskelenen DEHB örüntüsünü
Ailelerin en sık düştüğü üç yorum tuzağını ve bugünden uygulanabilir adımları

“Ne Zaman Anlayacaksınız?”

Her sabah aynı tablo. Çocuğunuzu uyandırıyorsunuz; on dakika sonra hâlâ çorabını arayarak yatağın başında oturuyor. Banyoya gitti mi, aynadaki yansımasıyla oyalanmaya başladı. Çantayı hazırladınız ama suluk mutfakta kaldı, ödev dosyası salonda. Okul çıkışında öğretmenden gelen mesaj bir öncekinin devamı. Akşam ödev saati yeniden bir savaş alanına döndü.

Ve siz kendinizi giderek daha sık şu soruyla baş başa buluyorsunuz: Bu tembellik mi? Ben mi yanlış yapıyorum? Yoksa gerçekten farklı bir şey mi bu?

Klinikte yıllardır bu soruları dinliyorum. Ve şunu fark ettim: Bu soruların altındaki duygu çoğu zaman öfke ya da hayal kırıklığı değildir. Asıl duygu yorgunluktur — anlamak isteyen, yardım etmek isteyen ama bir türlü tam olarak nereye basacağını bulamayan bir yorgunluk. “Ne yanlış yaptık?” diyor bazı aileler. “Keşke daha önce anlasydık” diyor bazıları. Bu kitap tam o cümlelere karşı yazıldı.

Okuma anahtarı: Bu bölüm DSM-5-TR/ICD-11 ekseninde ilerler; aile diline çevrildiğinde temel hedef suçlayıcı dilden işlevsel dile geçiştir. Sunuş biçimleri, yürütücü işlev modeli, duygu düzenleme alanı ve kız çocuklarında maskelenen tablo özellikle vurgulanır (APA, 2022; Barkley, 2020; Hinshaw ve ark., 2022).